

**Ludwig van Beethoven, Σονάτα για πιάνο αρ. 6, σε Φα-μείζονα, opus 10 αρ. 2 (1797):
I. Allegro, μ. 1-12, 13-18 και 19-37**

Τα τρία επιλεγμένα τμήματα του εναρκτήριου μέρους της εν λόγω σονάτας ανήκουν στην ευρύτερη πρώτη ενότητα (την έκθεση) μίας μορφής σονάτας. Το πρώτο από αυτά παρουσιάζεται στην κύρια τονικότητα και συνιστά το κύριο θέμα της συνολικής μορφής. Πρόκειται για μία φράση που δομείται ως πρόταση και καταλήγει με μία τέλεια πτώση στην Φα-μείζονα. Η βασική ιδέα είναι δίμετρη και συγκροτείται από δύο πολύ διακριτά μεταξύ τους μοτίβα, τα οποία αμφότερα ξεκινούν από σύντομη μετρική άρση και σε αρμονικό επίπεδο αρκούνται στην συγχορδία της τονικής. Ακολουθώντας, το πρωταρχικό αυτό μόρφωμα επαναδιατυπώνεται άμεσα στα μ. 3-4 επί της δεσπόζουσας ως παράλλαγμα της βασικής ιδέας, θέτοντας έτσι τις βάσεις για την περαιτέρω οργάνωση ολόκληρης της φράσεως αυτής κατά τις τυπικές προδιαγραφές μιας προτάσεως. Η συνέχιση που έπεται στα μ. 5-8 (πάντοτε από άρση) εξελίσσεται πλέον σε μονόμετρα (με αποσπασματοποίηση) ανανεώνοντας το μοτιβικό της υλικό, ενώ παράλληλα διέπεται και από αξιοπρόσεκτη επιτάχυνση σε επίπεδο αρμονικού ρυθμού: (V_5^6), $I - V_3^4$, $I^6 - ii_5^6$, $I_4^6 - V^2/IV$, IV^6 . Η μελωδική πορεία φθάνει εντούτοις στο αποκορύφωμά της μετά την – κάπως αναπάντεχη – τομή στον δεύτερο χρόνο του μ. 8 και η επέκταση της αρμονικής λειτουργίας της τονικής ολοκληρώνεται εγκαίρως στα μ. 9-10 ($IV^6 - V^6$, I) πριν την πτωτική διαδικασία των μ. 11-12 (με άρση): ii^6 , $I_4^6 - V^7$ και I .

Κατά συνέπειαν, η παρούσα φράση εκτείνεται σε 12 μέτρα, ξεκινώντας από ένα τετράμετρο πρώτο σκέλος (με την διπλή παρουσίαση της βασικής ιδέας) και καταλήγοντας σε ένα οκτάμετρο δεύτερο (με την συνέχιση και την πτωτική διαδικασία που παραμένουν εμφανώς διακριτές η μία από την άλλη). Αυτή η έντονη ασυμμετρία έρχεται ωστόσο αναδρομικά να αποκαλυφθεί πως θα μπορούσε κάλλιστα να είχε αποφευχθεί, εάν η συνέχιση περιοριζόταν στα μ. 5-6α και συνδεόταν απευθείας με την πτωτική διαδικασία των μ. 10b κ.εξ.: άλλωστε, οι συγχορδίες που εμφανίζονται στον δεύτερο χρόνο των μ. 6 και 10 δεν είναι μονάχα ταυτόσημες επί της ουσίας αλλά και τοποθετημένες στην ίδια ακριβώς περιοχή, με αποτέλεσμα ό,τι μεσολαβεί ανάμεσά τους να δίνει την εντύπωση μιας εμβόλιμης προσθήκης στην συνολική εκτύλιξη της φράσεως! Γιατί λοιπόν ο Beethoven δεν αρκέσθηκε στα απολύτως απαραίτητα, αλλά επεξέτεινε σε τέτοιον βαθμό το δεύτερο σκέλος της προτάσεως; Μα, προφανώς, επειδή αυτή ακριβώς η διεύρυνση της συνέχισης σε έξι μέτρα κατέστησε εφικτή την εκδήλωση μίας εντυπωσιακής κλιμάκωσης ταυτόχρονα σε αρμονικό και μελωδικό επίπεδο, με αφετηρία την συγχορδία της τονικής στο μ. 5 και κατάληξη την αναπαραγωγή της ίδιας αυτής συγχορδίας μία οκτάβα ψηλότερα στο μ. 10, απ' όπου πλέον λαμβάνει το έναυσμά της και η ακόλουθη πτωτική κατάληξη. Αυτή η βηματική ανοδική πορεία των μ. 5-10 συνιστά αναμφίβολα το πιο ενδιαφέρον και εντυπωσιακό χαρακτηριστικό του κυρίου θέματος της σονάτας και είναι βέβαιο πως η έλλειψή της θα αποδυνάμωνε σημαντικά την συνολική του επενέργεια. Επιπλέον, η προσωρινή διακοπή της μελωδικής και αρμονικής πορείας αμέσως μετά την τονικοποίηση της υποδεσπόζουσας στο μ. 8 δεν μπορεί παρά να αντιμετωπισθεί ως χιουμοριστική (ή ειρωνική): σε αυτό ακριβώς το σημείο όπου αναμενόταν να έχει ολοκληρωθεί μία υποδειγματική συμμετρική οκτάμετρη προτασιακή φράση (σύμφωνα με τις προδιαγραφές που η ίδια έχει θέσει στην έναρξή της), ο συνθέτης υποκρίνεται πως έχει χάσει τον δρόμο του και κοντοστέκεται, αφήνοντας προς στιγμήν τον ακροατή να απορεί για το πώς τελικά θα μπορέσει η φράση αυτή να αποπερατωθεί με έναν δόκιμο και πειστικό τρόπο... Η λοξοδρόμηση προς το περιβάλλον της υποδεσπόζουσας θα αρθεί ωστόσο στην συνέχεια μαζί με κάθε πρόσκαιρο προβληματισμό που αυτή επέφερε, κατά τον απρόσκοπτο και σταθερό βηματισμό του θέματος αυτού προς την δέουσα πτωτική του ολοκλήρωση.

Η επόμενη φράση ανοίγει όπως και η αρχική, αλλά αποδεικνύεται πολύ πιο σύντομη (καλύπτοντας μόλις την μισή έκταση σε σχέση με εκείνην): η βασική ιδέα των μ. 1-2 επανέρχεται αυτούσια στα μ. 13-14 και ακολουθείται από ένα νέο παράλλαγμά της, το οποίο

σε πρώτη ακρόαση και στα συμφραζόμενα της Φα-μείζονος παραπέμπει σε μία παρενθετική δεσπόζουσα μεθ' εβδόμης της υποδεσπόζουσας. Εντούτοις, η συγχορδία αυτή ερμηνεύεται τελικά (και καταγράφεται εναρμονίως ήδη εξ αρχής) ως αλλοιωμένη διπλή δεσπόζουσα σε ένα νέο τονικό περιβάλλον – συγκεκριμένα, ως “γερμανική” συγχορδία αυξημένης έκτης στην τονικότητα της λα-ελάσσονος, στην οποία πραγματοποιείται μία επαναλαμβανόμενη μισή πτώση ($vii_5^{\sharp}/V - V$) στο δίμετρο 17-18 από άρση, όπου παράλληλα δίνεται και η εντύπωση μίας συνέχισης με ραγδαία αποσπασματοποίηση και πύκνωση του αρμονικού ρυθμού. Ως εκ τούτου, η φράση αυτή διαμορφώνει οριακά μία εξάμετρη πρόταση, της οποίας το δεύτερο σκέλος έχει συρρικνωθεί σε ακραίο βαθμό. Πρόκειται για την μετατροπική μετάβαση προς μία δευτερεύουσα τονικότητα, η οποία – τελείως αναπάντεχα για την εποχή – δεν φαίνεται να είναι αυτή της δεσπόζουσας αλλά η σχετική της (iii)!

Αμέσως μετά όμως, ο Beethoven επιφυλάσσει μία ακόμη έκπληξη: αν και έχει προετοιμάσει τον ακροατή να ακούσει ένα θέμα στην λα-ελάσσονα, εισάγει την ακόλουθη φράση στην Ντο-μείζονα, δηλαδή στην τονικότητα που εκ προοιμίου θα ανέμενε κανείς να εδραιωθεί στο σημείο αυτό (κατά τις ισχύουσες προδιαγραφές για μια μορφή σονάτας στα τέλη του 18ου αιώνας), εφ' όσον βεβαίως η έκβαση του αμέσως προηγούμενου τμήματος δεν είχε λειτουργήσει υπονομευτικά για αυτήν την τόσο βάσιμη και εύλογη προσδοκία... Από δομικής πλευράς, η νέα φράση ανοίγει με την διπλή διατύπωση μίας τετράμετρης βασικής ιδέας, η οποία αρχικά κινείται από την τονική προς την δεσπόζουσα (με δύο επιμέρους μορφώματα στα μ. 19-20 και 21-22) και έπειτα αντίστροφα, από την δεσπόζουσα προς την τονική, στο παράλλαγμα των μ. 23-26. Η προτασιακή δομή εξελίσσεται κατόπιν περαιτέρω με ένα πολύ συντομότερο δεύτερο σκέλος, το οποίο εκτείνεται σε άλλα τέσσερα μέτρα: το επικεφαλής μόρφωμα της βασικής ιδέας απομονώνεται στα μ. 27-28 με γοργότερο αρμονικό ρυθμό ($I, vi - vii/V$) και η συνέχιση αυτή συνδέεται άρρηκτα με μία απέριτη μισή πτώση στην Ντο-μείζονα ($V/V - V_5^{\flat}/V$ και V) στα μ. 29-30, η οποία μάλιστα προεκτείνεται καταληκτικά και με ένα επιπρόσθετο επτάμετρο που εξελίσσεται τυπικά με πρόδηλη επαναληπτικότητα και αποσπασματοποίηση (αρχικά στα μ. 31-32 / 33-34 από άρση προς θέση: $V_3^4/V - V, V_5^{\flat}/V - V$, και έπειτα στα μ. 35-36 ομοίως: $V_5^{\flat}/V - V$) μέχρις ότου καταλήξει σε ένα γέμισμα τομής προς το επόμενο τμήμα στην Ντο-μείζονα. Η πλάγια περιοχή της εκθέσεως έχει ήδη ξεκινήσει με αυτό το νέο θέμα στην τονικότητα της δεσπόζουσας, αλλά δεν μπορεί και να ολοκληρωθεί απευθείας με τούτο· ο ρόλος αυτός θα ανατεθεί σε επόμενο θέμα (περιοδικής δομής), το οποίο κάνει την εμφάνισή του από το μ. 38.

10 Δεκεμβρίου 2025
Ιωάννης Φούλιας